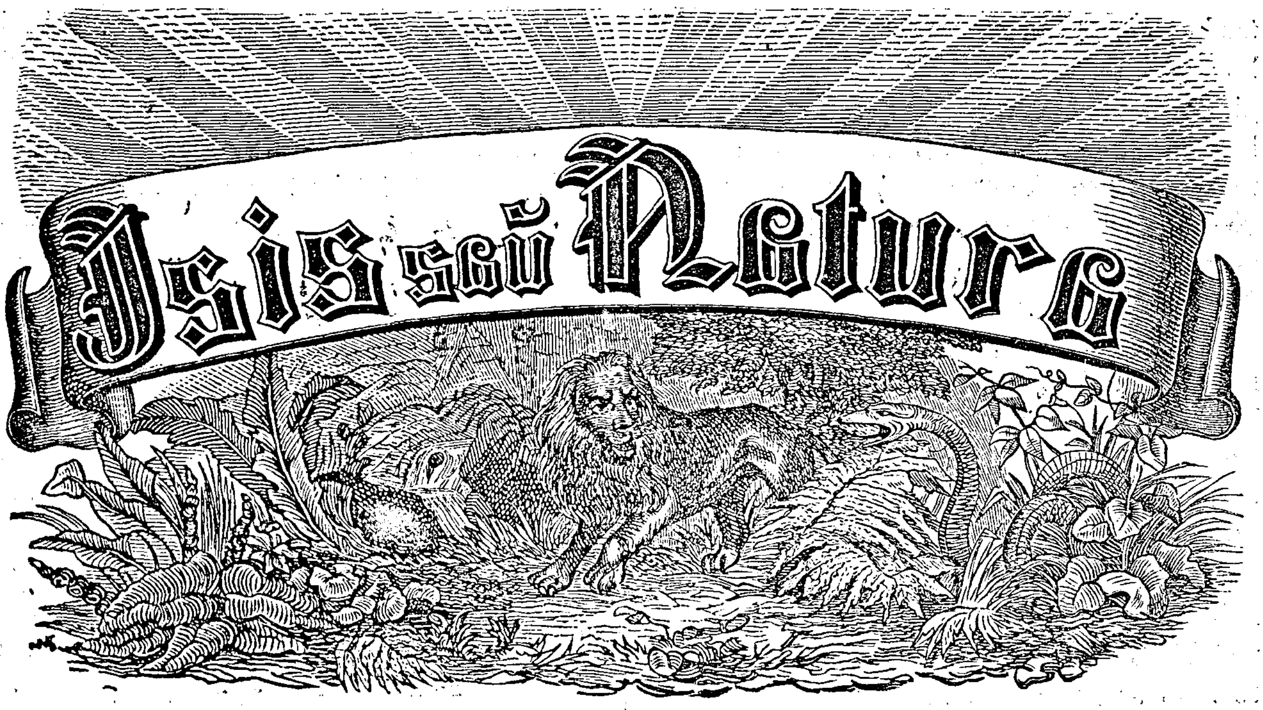

JURNAL

ПENTPȢ PESПÎNDIPEA ШTIINЦЕЛОР NATȢPAЛE ШI ESAKTE,

în toate kлaseлe.

Pediцeatȣ

de

Пpofesop Doktop Iȣлiȣ Бapaш.

№ 42.	(Anȣл întiiȣ)	Бȣkȣpeшtĭ.	Noemвpie 8, 1856.

Konpindepe: Кȣkȣлȣ ши istopia лȣĭ. — Kimia ши вieaцa. — Komȣnikaцiȣnĭ шtiinцifiчe miчĭ.

КȢКȢЛȢ шi ISTOPIA ЛȢĬ.

Sîntȣ n'întpe nasepĭ ka шi n'întpe oamenĭ ȣneлe kape aȣ o pensтaцiȣne maĭ pea de kîtȣ mepitȣ; лȣmea лe kaлomniazъ neste mъsȣ-pъ. Întp'aчeastъ kлasъ de fiinцe se afлъ шi kȣkȣлȣ.

Кȣkȣлȣ (cuculus canorus, coucou) este o nasepe ne kape natȣpaлistiĭ чeĭ maĭ antiчĭ aȣ kȣnoskȣt'o foapte вine, kiapȣ Apistoteлȣ, ta-tълȣ natȣpaлistiлopȣ kape a esistatȣ înainte kȣ doъ miĭ de anĭ шi maĭ вine, kiapȣ eлȣ a шtiȣtȣ maĭ toate kȣaлitъцiлe naptikȣлape ka-pe distinгȣ aчeastъ nasepe. Aшa a zisȣ Api-stoteлȣ, kъ nimenea n'a въzȣtȣ ȣnȣ kȣkȣ kлo-чindȣ, kъ eлȣ nȣ'шĭ faчe niчĭ o datъ ȣnȣ kȣiвȣ aлȣ sъȣ пpoпpiȣ, шi kъ eлȣ denȣne ȣnȣ oȣ (papȣ dȣoъ) în kȣiвȣлȣ aлtopȣ nasepĭ maĭ miчĭ de kîtȣ dinsȣлȣ, s. e. în kȣiвȣлȣ ni-tȣлiчeлopȣ, чiokîpлaniлopȣ шi aлȣ nopȣmвi-лopȣ sълвatiчĭ; kъ eлȣ este tipanȣ sinцeposȣ nentpȣ пpoцenitȣpa sa пpoпpie: kъчĭ eлȣ fi-indȣ лakȣmȣ dȣnъ oaъ, mъnînkъ kiapȣ oaъ-лe saлe. Kъ eлȣ negлiжeazъ kpeшtepea nȣi-лopȣ sъĭ шi лasъ aчeastъ гpiжъ aлtopȣ na-sepĭ stpeine; kъ aчeastъ mȣmъ stpeinъ, maĭ kȣ seamъ femeлa nitȣлiчeĭ, înгpiжaшte kȣ чea maĭ mape fideлitate шi kȣ чea maĭ mape

tandpeцъ matepnelъ, aчeastъ misiȣne нoвiлъ kȣ kape a fostȣ̆ însъpчinatъ de kътpe пъpinцiĭ tipanĭ aĭ пȣiȣлȣĭ de kȣkȣ̆. Kъ aчestȣ̆ пȣĭ, kpeшte în kasъ stpeinъ foapte вine шi se îngpaшъ, пe kostȣлȣ̆ пȣiлopȣ̆ de пitȣлiчĭ пe kape mȣma лopȣ̆ пpoпpie iĭ neглiжeazъ чeвa, îngpiжindȣ̆ maĭ вine de пȣiȣ de kȣkȣ̆ de kîtȣ̆ kiapȣ̆ de пȣiĭ sȣĭ пpoпpiĭ. Aчeaștъ seminцъ de tipanȣ̆, dȣпъ чe kpeшte, deвine шi ea ȣnȣ̆ tipanȣ̆, шi dpeптȣ̆ pekȣnoшtinцъ kътpe пitȣлiчea kape л'a kpeskȣtȣ̆, mъnînkъ пȣiĭ eĭ, kape sîntȣ̆ maĭ deвiлĭ de kîtȣ̆ eлȣ̆. Asemenea a шtiȣtȣ̆ Apistoteлȣ̆ kъ kȣkȣлȣ̆ înчepe a kînta kîntekȣлȣ̆ лȣĭ monotonȣ̆ de „kȣ—kȣ, kȣ—kȣ“ în ziлeлe dintiiȣ̆ aлe пpimъвepeĭ, пe kîndȣ̆ în лȣna лȣĭ Iȣлie nȣmaĭ kîntъ шi pъmîne întp'o тъчepe komплektъ пînъ лa sfîpшitȣлȣ̆ вepeĭ.

Toate aчeste чipkȣmstanцe aлe kȣkȣлȣĭ, oamenii лe-aȣ̆ шtiȣtȣ̆ kȣ doъ mii de anĭ maĭ 'nainte, шi de atȣnчĭ înkoaчe пȣцine чipkȣmstanцe nȣoъ adeвъpate s'aȣ̆ deskoпepitȣ̆, пe kîndȣ̆ din kontpa, sekȣлeлe din ȣpmъ цaȣ̆ împodoвitȣ̆ istopia kȣkȣлȣĭ kȣ niшte faвȣлe aвsȣpde шi kȣ totȣлȣ̆ eponate. Istopia oamenilopȣ̆, ka ш'a animaлeлopȣ̆ чeлeвpe, ziчe Buffon, ape mapцinea eĭ. Dȣпъ чe s'a sпȣsȣ̆ totȣ̆ adeвъpȣлȣ̆ despпe aчeste sȣвiekte, totȣ̆ чeea чe se adaogъ maĭ пe ȣpmъ, este eponatȣ̆ шi deпapte de adeвъpȣ̆.

Nȣ mepitъ ka sъ пe okȣпъmȣ̆ aiчĭ mȣлtȣ̆ de epoapeлe чe s'aȣ̆ zisȣ̆ în paпoptȣлȣ̆ kȣkȣлȣĭ; e destȣлȣ̆ sъ pomenimȣ̆, kъ ш'aȣ̆ imaцinatȣ̆ ȣnii, kъ dintp'ȣnȣ̆ feлȣ̆ de шoimȣ̆ nȣmitȣ̆ astur (épervier), ese ȣnȣ̆ kȣkȣ̆ пe fie-kape anȣ̆, aпoĭ kîndȣ̆ eлȣ̆ вine înaпoĭ лa noĭ пpimъвapa, atȣnчĭ вine sвȣpîndȣ̆ пe apiпiлe ȣnȣĭ aлtȣ̆-feлȣ̆ de шoimȣ̆ nȣmitȣ̆ milvus (milan); asemenea kъ din sпȣma kȣkȣлȣĭ чe o skoate din гȣpъ se faчe ȣnȣ̆ feлȣ̆ de insektъ, de aчeea kîndȣ̆ kȣkȣлȣ̆ skȣiпъ пeste плante, eлe se stpikȣ̆, fiindȣ̆ mînkate de insekteлe eшite din sпȣma kȣkȣлȣĭ; asemenea aȣ̆ zisȣ̆ kъ femeлa kȣkȣлȣĭ, kîndȣ̆ пȣne oȣлȣ̆ eĭ în kȣiвȣ̆ stpeinȣ̆, se îngpiжaшte a faчe ȣnȣ̆ oȣ̆ kape seamъnъ kȣ oaълe чe лe гъseшte în kȣiвȣ̆, kȣ skoпȣ̆ ka stъпîna kȣiвȣлȣĭ sъ nȣ kȣnoaskъ kъ s'a пȣsȣ̆ akoлo ȣnȣ̆ oȣ̆ stpeinȣ̆. Aлцii aȣ̆ zisȣ̆ kъ kiapȣ̆ пitȣлiчea omoapъ пe пȣiĭ eĭ шi'i dъ sпpe mînkape пȣiȣлȣĭ de kȣkȣ̆, iap aлцii aȣ̆ zisȣ̆, kъ femeлa kȣkȣлȣĭ dȣпъ чe a deпȣsȣ̆ oȣлȣ̆ eĭ întp'ȣnȣ̆ kȣiвȣ̆ stpeinȣ̆, вine akoлo пeste kîte-вa ziлe шi mъnînkъ saȣ̆ sпapцe oaълe чe лe гъseшte akoлo afapъ de oȣлȣ̆ eĭ, kȣ skoпȣ̆ kъ totȣ̆ nȣtpimentȣлȣ̆ чe razda kȣiвȣлȣĭ вa adȣчe a kasъ, sъ fie nȣmaĭ пe seama пȣiȣлȣĭ eĭ. Dap Aelianus ziчe: kъ tînъpȣлȣ̆ kȣkȣ̆, simцindȣ̆ în sine kъ e ȣnȣ̆ вastapdȣ̆ шi ȣnȣ̆ ȣzȣpпъtopȣ̆ stpeinȣ̆ în kȣiвȣлȣ̆ ȣnde se afлъ, de aчeea kîndȣ̆ înчepe sъ'ĭ kpeaskъ apiпiлe saлe, sвoapъ шi ese afapъ; aлцii aȣ̆ zisȣ̆ kъ razda kȣiвȣлȣĭ aвandonъ пe kȣkȣлȣ̆ tînъpȣ̆ de kîndȣ̆ înчepe a'ĭ kpeшte apiпiлe, пpin a kъpopȣ̆ koлoape ea kȣnoaшte kъ eлȣ̆ este ȣnȣ̆ stpeinȣ̆ шi nȣ din soiȣлȣ̆ eĭ. Dȣp ȣnii aȣ̆ mepsȣ̆ maĭ deпapte шi aȣ̆ zisȣ̆, kъ пȣiȣлȣ̆ de kȣkȣ̆ dȣпъ чe a kpeskȣtȣ̆ шi s'a fъkȣtȣ̆ mape шi пȣtepnikȣ̆, mъnînkъ kiap пe mȣma лȣĭ adoптiвъ, adikъ п'aчeea kape 'ĭ-a dъpȣitȣ̆ вieaцa пpin гpiжъ шi kpeшtepe. Oape toate aчestea nȣ sîntȣ̆ destȣлe împpeжȣpъpĭ sпpe a da kȣkȣлȣĭ o peпȣтaцiȣne destȣлȣ̆ de pea? Aпoĭ dakъ шtimȣ̆ akȣmȣ̆ kъ maĭ toate aчeste istopiĭ nȣ sîntȣ̆ adeвъpate, чi niшte faвȣлe, oape n'aвemȣ̆ dpeптȣ̆ sъ ziчemȣ̆: kъ чeлeвpȣлȣ̆ kȣkȣ̆ a fostȣ̆ kaлomniatȣ̆ ka opĭ чe omȣ̆ чeлeвpȣ?

În kontpa aчestȣĭ taвлoȣ̆ de pъȣtъцĭ aлe kȣkȣлȣĭ, este împpeжȣpapea, kъ kȣkȣлȣ̆ în лokȣ̆ d'a fi tipanȣ̆ шi nepekȣnoskъtopȣ̆, din kontpa eлȣ̆ ш'adȣчe aminte de вinefaчepiлe чe a пpiimitȣ̆ шi e simцitopȣ̆ пentpȣ dînseлe. Aшa se шtie kъ, kîndȣ̆ kȣkȣлȣ̆ se întoapчe пpimъвapa din лȣnгa sa kълъtopie despпe sȣdȣ̆, atȣnчĭ se dȣчe d'a dpeптȣлȣ̆ лa лokȣлȣ̆ naшtepiĭ saлe, шi гъsindȣ̆ akoлo пe mȣma sa adoптiвъ, saȣ̆ пe fpaцii sȣĭ adoптiвĭ (пȣiĭ razdeĭ kȣiвȣлȣĭ kape л'a kpeskȣtȣ̆), лe apatъ o simцipe de вȣkȣpie. Ȣnii kape n'aȣ̆ înцeлesȣ̆ чe вa sъ zikъ aчeste stpiгъpĭ чe s'aȣ̆ aȣzitȣ̆ лa aчeste чipkȣmstanцe, aȣ̆ лȣatȣ̆ aчeste espпesiȣni de плъчepe шi de amiчiцie dpeптȣ̆ semne de ȣpъ шi ostiлitate.

Dakъ faчemȣ̆ aвstpakцiȣne de toate esa-

џерацiȣниле че s'аȣ̆ zisȣ̆ în рапортȣлȣ̆ ачеsteĭ пасерĭ челебре, не рътîне în istoria лȣĭ треĭ бizарерiĭ шi чiркȣmstanџе sinгȣларе каре нȣ ле гъsimȣ̆ maĭ ла nічĭ о пасере: 1-iȣ̆ къ кȣкȣлȣ̆ нȣ'шi fаче кȣiбȣ̆, чi депȣне прожеnitȣра sa întр'ȣнȣ̆ кȣiбȣ̆ stреinȣ̆, 2-леа къ femeла кȣкȣлȣĭ депȣне нȣmaĭ kîte ȣнȣ̆ оȣ̆ în ачеstȣ̆ кȣiбȣ̆ stреinȣ̆ în каре intръ кȣ вiоленцъ, ш'алȣ̆ 3-леа къ ачеastъ пасеръ е аша de лакомъ de оаъ, în kîtȣ̆ кȣкȣлȣ̆ maskȣлȣ̆ мънînкъ kiар оаъле нȣсе de femeла sa.

Buffon обсервъ къ dakъ лȣътȣ̆ în de апроапе бъгаре de seamъ ачеste треĭ чiркȣmstanџе, нȣtemȣ̆ съ ле еsплiкъmȣ̆ ȣна прin алта, adiкъ: fiindȣ̆ къ кȣкȣлȣ̆ maskȣлȣ̆ este аша de лакоmȣ̆ dȣпъ оаъле sале, de ачееа femeла sa, прin instinktȣ̆, кавтъ съ ле askȣnzъ de dînsȣлȣ̆; шi nічĭ нȣ'шi fаче кȣiбȣ̆ пе seama еĭ (алтmintрелеа арȣ̆ вenі елȣ̆ аколо шi арȣ̆ mînka оаъле), чi ле askȣnde kîte ȣнȣ, ȣнȣ în diферite кȣiбȣрĭ stреine; прin ȣрmаре în локȣ̆ d'а sokoti ачеastъ нȣnере а оаълорȣ̆ sале în кȣiбȣрĭ stреine ка о nеглiженцъ а datориiлорȣ̆ пъринtештĭ, din kontра, este резȣлtatȣлȣ̆ ȣнеĭ tandреџе матернале foарte delikate шi instinktiве.

Апоĭ шi în рапортȣлȣ̆ нefачереĭ кȣiбȣлȣĭ, кȣкȣлȣ̆ нȣ este sinгȣра пасере каре нȣ fаче кȣiбȣ̆, чi esistȣ̆ шi алте пасерĭ каре iаръ нȣ fakȣ̆ кȣiбȣрĭ пentrȣ оаъле лорȣ̆. S. е. stрȣцȣлȣ̆ înгроапъ оаъле sале în nisinȣ̆ калдȣ̆, ка аколо съ se клочеаskъ sinгȣре прin калдȣра soарелȣĭ; diферinџа este нȣmaĭ ка femeла stрȣцȣлȣĭ stъ лiнгъ dînsele îngрiжindȣ̆ кȣ чеа maĭ маре atenџiȣне de soарта лорȣ̆, чеса че femeла кȣкȣлȣĭ нȣ fаче, къчĭ еа dȣпъ че 'шi а депȣsȣ̆ оȣлȣ̆ în кȣiбȣлȣ̆ stреinȣ̆, нȣ maĭ înгрiжаште de dînsȣлȣ̆. Însъ нȣ тревȣе съ ȣiтъmȣ̆ къ femeла stрȣцȣлоĭ н'аре съ se teamъ de nimiкȣ̆, пе kîndȣ̆ femeла кȣкȣлȣĭ temîndȣse ка maskȣлȣлȣ̆ съ нȣ afле ȣnde нȣне еа оаъле, de ачееа, кȣ чеа maĭ маре бъгаре de seamъ кавтъ а askȣnde de dînsȣлȣ̆ локȣлȣ̆ лорȣ̆, прin ȣрmаре nічĭ нȣ se dȣче н'аколо de фрiкъ ка съ нȣ afле елȣ̆.

Ȣniĭ аȣ̆ zisȣ̆ къ пасерiле stрetne s. е. пiтȣлічеле, чiокîрланiĭ, порȣmбiĭ сълбатічĭ шi алтеле (пînъ ла вр'о doъ-zечĭ sпецe de пасерĭ) în але кърора кȣiбȣрĭ кȣкȣлȣ̆ пȣне оаъле sале, клочеskȣ̆ ачеste оаъ к'о deoseбitъ плъчере; s'аȣ̆ шi fъкȣtȣ̆ esперimente: нȣindȣ̆ ȣнȣ̆ оȣ̆ d'о алтъ пасере (нȣ de кȣкȣ̆) în кȣiбȣлȣ̆ ачеstорȣ̆ пасерĭ шi въzîndȣ̆ къ н'аȣ̆ fostȣ̆ клочiте, аȣ̆ konkisȣ̆ dintр'ачеasta, къ клочiреа оаълорȣ̆ de кȣкȣ̆ de кътре ачеste пасерĭ, este ȣнȣ̆ aktȣ̆ instinktiвȣ̆, пе каре natȣра întр'adinsȣ̆ л'а datȣ̆ лорȣ̆ ка съ нȣ se пеаргъ пеатȣлȣ̆ кȣкȣлȣĭ. Însъ ачеste esперimente н'аȣ̆ рътасȣ̆ лiбере de оаре-каре îndoелĭ, прin ȣрmаре ideea ачеstорȣ̆ natȣралiștĭ рътîне ка о idee фрȣmoasъ dар нȣ konвinsъ.

Este о idee џенералъ, къ пъринџiĭ кȣкȣлȣĭ челȣĭ tînърȣ̆, dȣпъ че femeла а депȣsȣ̆ оȣлȣ̆ съȣ̆ întр'ȣнȣ̆ кȣiбȣ̆ stреinȣ̆, л'аȣ̆ ȣitatȣ̆ кȣ totȣлȣ̆ шi нȣ se maĭ окȣпȣ̆ de dînsȣлȣ̆; însъ ȣniĭ natȣралiștĭ аȣ̆ обserвatȣ̆, къ о переке de кȣчĭ аȣ̆ венitȣ̆ din kîndȣ̆ în kîndȣ̆ ла о distanџъ оаре-каре de пȣiȣлȣ̆ лорȣ̆, аȣ̆ înчепȣtȣ̆ а kînta шi пȣiȣлȣ̆ але ръsпȣnde; însъ нȣmaĭ kîndȣ̆ пȣiȣлȣ̆ н'а въzȣtȣ̆ пе nimeneа, алтmintрелеа se sfia шi нȣ ръsпȣndеа; алцiĭ аȣ̆ обserвatȣ̆ de мȣлte орĭ, къ imitîndȣ̆ чiне-ва stрiгареа кȣкȣлȣĭ, поате съ înшеле пе пȣiĭ de кȣкȣ̆ ка съ ръsпȣnzъ, însъ нȣ е tokmaĭ провatȣ̆, къ ачештĭ бътрîнĭ кȣчĭ каре аȣ̆ вizitatȣ̆ din kîndȣ̆ în kîndȣ̆, ла оаре-каре distanџъ, локȣлȣ̆ н'împрежȣрȣлȣ̆ кȣiбȣлȣĭ ȣnde se afла пȣiȣлȣ̆ de кȣкȣ̆, ераȣ̆ adeвъраџiĭ пъринџiĭ аĭ ачеstȣĭ пȣĭ, saȣ̆ поате къ аȣ̆ fostȣ̆ niште stреinĭ.

Тоатъ лȣmеа кȣноаште kîntекȣлȣ̆ кȣкȣлȣĭ (кȣ кȣ, кȣ кȣ, кȣ кȣ кȣ, tȣ кȣ кȣ), în kîtȣ̆ ачеstȣ̆ kîntекȣ̆ monotonȣ̆ а fostȣ̆ кавzа а нȣmiреĭ кȣкȣлȣĭ în toate лiмбеле, însъ нȣmaĭ maskȣлȣлȣ̆ kîntъ шi нȣmaĭ прiмъвара. În kîntареа sa se afлъ în рераȣsȣ̆, леагънîndȣse пе рат8ра ȣнȣĭ арборȣ̆, saȣ̆ шi sбȣрîndȣ̆; de мȣлte орĭ елȣ̆ întреrȣпе kîntекȣлȣ̆ съȣ̆ прinтр'ȣнȣ̆ гласȣ̆ каре seamънъ кȣ ачела алȣ̆ ȣнȣĭ омȣ̆ каре skȣiнъ; dар kîndȣ̆ maskȣлȣлȣ̆ шi femeла se кавтъ ȣнȣ пе алтȣ, atȣнчĭ skotȣ̆ ȣнȣ̆ fелȣ̆ de гласȣ̆ партiкȣларȣ̆ пentрȣ ачеastъ sitȣaџiȣне interesantъ. Обserвatорiĭ кȣ atenџiȣне аȣ̆ обserвatȣ̆, къ atȣнчĭ femeла înчепе

sъ stpiџe „глȣ-глȣ“, репеtîndȣ de 5, 6 орї; ачеаstъ stpirape de tandpeцъ каȣtъ а аtpaџe пе amantȣлȣ еї, kîndȣ шї елȣ нȣ лїпseшte а se гръбї ка sъ віе кȣ бȣкȣріе ла ачестȣ rendez-vous intepesantȣ, kîntîndȣ атȣнчї kîntekȣлȣ sъȣ de „tȣ—кȣ—кȣ.“

Кȣчїї maskȣлї sîntȣ maї нȣmepoшї de kîtȣ чеї femeлї; чеї dintîiȣ sîntȣ шї foapte џелошї, de ачееа se батȣ întpe dînшiї adese орї; însъ ачеаsta нȣ провіне dintp'ȣнȣ atашementȣ indiвidȣалȣ пентpȣ вр'о femeлъ (прекȣmȣ îлȣ веdemȣ ла прівігъtopї), чї din kontpa кȣчїї maskȣлї sîntȣ adeвъpaцї Don Juanї шї kîndȣ sîntȣ sъtȣpaцї d'o femeлъ, о пъръseskȣ, каȣtȣ алtа шї нічї къ 'шї maї adȣkȣ aminte de чеа dintîiȣ, нічї de пȣiї kape 'ї-аȣ fъkȣtȣ кȣ dînsa. Astȣ-felȣ se adeвереазъ шї ла кȣкȣ о чіркȣmstanцъ kape se веde în toate zілеле în каsеле oamenілорȣ, adikъ: kîndȣ soцїї нȣ iȣвеskȣ пе копії лорȣ, нічї еї întpe dînшiї нȣ se iȣвеskȣ ȣнȣлȣ пе алtȣлȣ.

Пȣiї de кȣкȣ аȣ stpirapea лорȣ партікȣларъ, шї stpirȣ neînчetatȣ, пар' къ simtȣ къ тревȣе sъ чеаръ мілъ de ла stpeinї, fiindȣ къ н'аȣ пъpinцї de ла kape арȣ пȣtea sъ аштепtе îngrijirea лорȣ natȣpaлъ. Kîndȣ аpiпіле лорȣ s'аȣ împȣternічitȣ, атȣнчї ȣpmezȣ дȣпъ mȣma лорȣ adoптівъ din рамȣръ în рамȣръ, saȣ къ mepgȣ înaintea еї, kîndȣ soseшte de ла kîmпȣ шї adȣче чева нȣtpimîntȣ în гȣръ. Ачешtї пȣї de кȣкȣ mъnînkȣ преа mȣлtȣ шї sîntȣ о sapчінъ греа пентpȣ пасъреа în алȣ кърia кȣїбȣ se afлъ, maї кȣ seamъ kîndȣ sъpmana пітȣліче аре шї еа о казъ греа кȣ mȣлцї пȣї kape тревȣеskȣ нȣtpiцї.

Нȣtpimîntȣлȣ челȣ maї префератȣ алȣ кȣкȣлȣї sîntȣ оаъ de орї-че felȣ de пасерї, апої felȣpimї de insekte пе kape кȣкȣ ле mъnînkъ k'о mape поftъ. Кȣкȣлȣ, în џепере, нȣ веа нічї о datъ апъ în віаца sa.

Кȣкȣлȣ în анȣлȣ dintîiȣ нȣ kîntъ нічї de кȣmȣ, dap kîndȣ devine adȣлtȣ, kîntъ пînъ ла sfîpшitȣлȣ лȣї Iȣnie, пе ȣpmъ înчeteазъ, de шї нȣ плеакъ пînъ ла Sептемврie шї kiap maї tîpziȣ. Iapna se dȣkȣ în Afpika ȣнde клima este maї калdъ шї прімъвара se întoкȣ iap ла noї. Еї se цінȣ maї totȣ d'аȣна ла kîte ȣнȣ локȣ petpasȣ, deoseвitȣ шї sîntȣ foapte вії în mішкъpiле лорȣ; къчї toatъ zioa нȣ шеdȣ ла ȣнȣ локȣ, чї аръtȣ ȣнȣ mape neastîmпъpȣ. Націȣніле antiче s'аȣ окȣпаtȣ mȣлtȣ кȣ кȣnoштinцa zілелорȣ în kape кȣкȣлȣ s'арatъ maї întîiȣ прімъвара шї kîndȣ плеакъ toamna, еле аȣ zisȣ къ mȣлtе операцїȣнї агріколе koinчidȣ кȣ sosipea кȣкȣлȣї шї аȣ авȣtȣ ȣнȣ провербȣ kape zічеа: къ pidikȣлȣ este ачела а кърȣї віе ръmîne пелȣкратъ пînъ ла sosipea кȣкȣлȣї.

Кȣкȣлȣ кȣ toatъ sълбътъчіа лȣї, este în stape а прiimi оаре-kape edȣkaцїȣne ш'а fi капаbілȣ de felȣpimї de eseрчіцїї. Колоареа пенелорȣ ачестеї пасерї este foapte варiавілъ, шї se skimвъ ла difepite indiвide. Însъ чеї sълватічї sîntȣ maї пȣцінȣ sȣпȣшї ачестеї варіацїȣнї de kîtȣ чеї kpeskȣцї прintpe oamenї. Ачесте чіркȣmstanцe se въdȣ шї ла mȣлtе алtе animaле domestічite. S. e. пisika domestікъ е foapte варiавілъ în колоареа еї, пе kîndȣ пisika sълбatікъ аре totȣ d'аȣна о ачееашї колоаре.

Терminîndȣ ачестȣ аptiколȣ, вомȣ pesȣma toate карактеpiле партікȣларе прin kape кȣкȣлȣ se destinџe de алtе пасерї, kîштirîndȣ репȣtaцїȣнea sa челебръ.

Еатъ кȣmȣ se esпpimъ ȣнȣ natȣpaлistȣ modepnȣ în рапортȣлȣ кȣкȣлȣї:

„În toate пъdȣpiле Еȣропеї, stpirapea партікȣларъ а кȣкȣлȣї анȣнцъ sosipea timпȣлȣї de поезії а natȣpeї, анȣнцъ реîntoарчеpea прімъверії. Fipea sa е iȣte, sълбatікъ шї sfiiчoasъ; елȣ în toate прімъвеpiле se întoарче ла кȣартірȣлȣ лȣї din анȣлȣ tpekȣtȣ; аколо esepseазъ елȣ domnia sa авволȣtъ, îшї însoцeшte о femeлъ шї нȣ sȣfepъ н'ȣнȣ алtȣ кȣкȣ maskȣлȣ ка sъ intpe аколо. Însъ femeла soseшte kîte-ва zіле maї пе ȣрmъ din кълътоpia sa, în кȣартірȣлȣ еї de вара. Акȣmȣ перекеа se askȣnde пîntpe арвȣрї deшї пȣindȣ-se пе вîpfȣлȣ лорȣ în локȣpiле челе maї petpase шї sinгȣpatiче, de fpika челорȣ-л-алtе пасерї din пъdȣре kape ле гоneskȣ шї ле ȣръskȣ пентpȣ dapȣлȣ лорȣ, а-

dikъ пentpȣ oȣлȣ̆ de kȣkȣ̆ kape 'лȣ̆ deпȣnȣ̆ în kȣїбȣлȣ̆ aлtopa. În toate dimineцeлe maskȣлȣ skoate глasȣлȣ̆ sъȣ̆ пaptikȣлapȣ̆ шi stpiгъ totȣ̆ mepeȣ̆ пînъ pъгȣшeшte; în totȣ̆ timпȣлȣ̆ aчesta eлȣ̆ цine apiпiлe în жosȣ̆, koada pidikatъ în sȣsȣ̆ шi faчe kȣ kaпȣлȣ̆ neînчetatȣ̆ niшte miшkъpĭ пap' kъ apȣ̆ faчe komплimente. Kȣkȣлȣ̆ se nȣtpeшte de omizeлe insekteлopȣ̆, maĭ kȣ seamъ din чeлe пъpoase пe kape nȣ лe mъnînkъ aлte пasepĭ. Bopaчitatea kȣkȣлȣĭ e foapte mape, de aчeea nimiчeшte eлȣ̆ шi mȣлte insekte вътъmъtoape omȣлȣĭ; în paпoptȣлȣ̆ aчesta, kȣkȣлȣ̆ este ȣnȣ̆ бinefъkъtopȣ̆ aлȣ̆ omȣлȣĭ. În лȣna лȣĭ Aȣгȣstȣ̆ saȣ̆ Seпtemбpie плeakъ de лa noĭ kъtpe sȣdȣ̆.

„Dap пaptikȣлapitatea kȣkȣлȣĭ чea maĭ

Kȣkȣлȣ̆ în kȣїбȣлȣ̆ пitȣлiчeлopȣ̆.

kȣpioasъ este kъ, eлȣ̆ лasъ în mîĭneлe aлtopa, maĭ kȣ seamъ a пasepiлopȣ̆ maĭ miчĭ de kîtȣ̆ dînsȣлȣ̆, гpiжea kpeшtepeĭ пȣiлopȣ̆ sъĭ. Femeлa лȣĭ пȣne în fie-kape 8 ziлe ȣnȣ̆ oȣ̆ mikȣ̆; aчeasta o peпeteazъ de 5, 6 opĭ. Dap, лȣkpȣ kȣpiosȣ̆! fie-kape oȣ̆ este deosiбitȣ̆ koлopatȣ̆. Aчestȣ̆ oȣ̆ femeлa îлȣ̆ пȣne dpeпtȣ̆ în kȣїбȣлȣ̆ ȣneĭ пasepe, maĭ kȣ seamъ aлȣ̆ пitȣлiчeлopȣ̆, saȣ̆ kъ пȣne întîiȣ̆ oȣлȣ̆ пe пъmîntȣ̆ шi пe ȣpmъ îлȣ̆ iea în гȣpъ шi'лȣ̆ пȣne în kȣїбȣлȣ̆ stpeinȣ̆; лa aчeastъ okaziȣne, femeлa kȣkȣлȣĭ apȣnkъ afapъ oaълe чe гъseшte în kȣїбȣ̆, ka sъ fakъ лokȣ̆ пentpȣ oȣлȣ̆ eĭ. Însъ aчestȣ̆ пȣĭ, dȣпъ чe a kpeskȣtȣ̆, ka ȣnȣ̆ adeвъpatȣ̆ ȣzȣpпъtopȣ̆, nȣ e mȣлцȣmitȣ̆ k'a ȣzȣpпatȣ̆ ȣnȣ̆ лokȣ̆ întp'o kasъ stpeinъ, чi

skoate înkъ afapъ шi пе пȣiĭ ачелора kape sîntȣ̆ adeвърацĭ stъпînĭ aĭ kaseĭ шi kape aȣ̆ înгpiжitȣ̆ шi пentpȣ kpeшtepea aчesteĭ поame pеле. Sъpmana pitȣліче saȣ̆ чiokîpлana, saȣ̆ алta din пasepiле miчĭ, ла kape aчestȣ̆ mȣsafipȣ̆ пenлъkȣtȣ̆ se aflъ în kasъ, sȣfepe atȣnчĭ mȣлtȣ̆: kъчĭ nȣ пȣmaĭ kъ вede пȣiĭ eĭ пpoпpiĭ apȣnkaцĭ afapъ din kasa fъkȣtъ пpin sȣdoapea sa пentpȣ odixna пpoцenitȣpeĭ saле, вa înkъ sъ fie siлitъ a nȣtpi пе mînkъчiosȣлȣ̆ пȣiȣ̆ de kȣkȣ̆, kape пȣ se satȣpъ піčĭ o datъ, чi шade ka ȣпȣ̆ impeptinentȣ̆ toatъ ziоa kȣ гȣpa kъskatъ ka sъ'ĭ apȣnче чeвa de mînkape, шi пasъpea tpeбȣe sъ вaцe гȣpa eĭ adînkȣ̆ în гȣpa tînъpȣлȣĭ kȣkȣ̆ ka sъ'ĭ apȣnче вp'o omidъ saȣ̆ вp'ȣпȣ̆ вepmȣшȣ̆ de mînkape; вa înkъ s'a шi întîmплatȣ̆ kъ aчestȣ̆ fiȣ̆ desnatȣpatȣ̆, ла asemenea опepaцiȣne a stpînsȣ̆ de rîtȣ̆ пе mȣma sa вitpегъ шi a omopît'o. Dap kîte o datъ impeptinenцa лȣĭ debine aшa de mape, în kîtȣ̆ шi пasъpea doikъ пepde pъбdapea, пъpъseшte kȣĭбȣлȣ̆ шi se dȣче, atȣnчĭ елȣ̆ se пpъпъdeшte шi moape de foame. Eatъ ȣпȣ̆ esemплȣ de mopaлъ ла animaлеле aпліkaбiле шi ла omȣ̆, adikъ kъ ȣзȣpпъtopiĭ шi tipaniĭ kiapȣ̆ пpin esaцepaцiȣnea nedpeптъцiĭ ш'a tipanieĭ лopȣ̆, se пedepseskȣ̆ шi se пpъпъdeskȣ̆ eĭ înшiшĭ."

KIMIA ШI BIEAЦA.

Aptikoлȣлȣ̆ III.

În aptikoлȣлȣ̆ пpeчedentȣ̆ amȣ̆ въzȣtȣ̆ kȣmȣ̆ din пînea saȣ̆ fъina че mînkъmȣ̆, kȣmȣ̆ din fînȣлȣ̆ шi opzȣлȣ̆ че mъnînkȣ̆ animaлеле noastpe domestiче, se faче sînцe. Dap ȣпȣ̆ omȣ̆ nȣ se nȣtpeшte пȣmaĭ de вeцetaле, чi шi de kapne, aпoĭ sîntȣ̆ шi ȣпeле animaле пȣmite *Kapnівope*, kape nȣ mъnînkȣ̆ алtȣ̆ nimikȣ̆ de kîtȣ̆ kapne, s. e. леȣ, лȣпȣ шi ч.л.t. În че modȣ̆ dap aчeastъ kapne se mistȣeшte în kopпȣлȣ̆ nostpȣ saȣ̆ în kopпȣлȣ̆ animaлелop kapnівope шi debine întp'înбeле sînцe шi kapne пoȣъ?

Amȣ̆ zisȣ̆ maĭ sȣsȣ̆ kъ întpe пpinчiпiĭ mediaцĭ din kape sîntȣ̆ kompȣшĭ kopпiĭ opгanічĭ, este шi албȣmenȣ, kape esistъ maĭ kȣ seamъ în kopпȣлȣ̆ animaлȣ̆. Kîndȣ̆ fepбemȣ̆ kapne în aпъ, atȣnчĭ s'apatъ o sпȣmъ пе sȣпpafaцa aпiĭ; aчeasta este албȣmenȣлȣ̆ kapneĭ kape în aпъ fepбinte se înkiarъ шi se sȣe în sȣsȣ̆. De aчeea toate бȣkъtъpeseле шtiȣ̆ kъ, kîndȣ̆ a skosȣ̆ чine-вa пpea mȣлtъ sпȣmъ dintp'o sȣпъ, o faче maĭ kȣpatъ, dap шi maĭ sлaбъ, kъчĭ албȣmenȣлȣ̆ este ȣпȣлȣ̆ din пpinчiпiĭ kape faче sȣпa sъ fie пȣtepnikъ шi nȣtpitiвъ. Totȣ̆ dintp'aчeasta o sъ înцeлeцemȣ̆ ȣпȣ̆ лȣkpȣ kape îлȣ̆ шtie fie-kape гazdъ de kasъ, adikъ: kȣ kîtȣ̆ sȣпa e maĭ бȣпъ, kȣ atîtȣ̆ pasoлȣ (kapnea din sȣпъ) e maĭ пȣцinȣ̆ гȣstosȣ̆; din kontpa kȣ kîtȣ̆ pasoлȣлȣ̆ e maĭ бȣпȣ̆, kȣ atîtȣ̆ sȣпa e maĭ negȣstoasъ шi sлaбъ. De aчeea Aпглeziĭ, aчeшtĭ oamenĭ пpaktічĭ, nȣ mъnînkъ nічĭ o datъ kapne feaptъ, чi totȣ̆ d'aȣna fpiptъ, kъчĭ în fpiptȣpъ se aflъ toatъ пȣtepea kapneĭ împpeȣnatъ, пе kîndȣ̆ ла feptȣpъ pъmîne în kapne пȣmaĭ o fpakцiȣne mikъ de албȣmenȣ̆, adikъ de пpinчiпȣлȣ̆ чeлȣ̆ maĭ nȣtpitiвȣ̆.

Dȣпъ aчeastъ dirpesiȣne kȣлinapъ, sъ ne întoapчemȣ̆ ла kȣestiȣnea noastpъ.

Албȣmenȣлȣ̆, amȣ̆ zisȣ̆, este пpinчiпȣлȣ̆ чeлȣ̆ maĭ nȣtpitiвȣ̆ kape se aflъ în matepiĭ animaле. Noĭ oamenіĭ mînkъmȣ̆ totȣ̆ d'aȣna албȣmenȣ̆ înkieratȣ̆. S. e. kîndȣ̆ вa чine-вa sъ mъnînче ȣпȣ̆ oȣ̆, îлȣ̆ fepбe saȣ̆ îлȣ̆ koaче; ла aчeste пpoчedȣpe албȣmenȣлȣ̆ (албȣшȣлȣ̆) oȣлȣĭ se înkiarъ. Tokmaĭ atȣnчĭ oȣлȣ̆ debine o mînkape пpoпpie пentpȣ a nȣtpi пе omȣ̆; asemenea se ȣpmeazъ шi kȣ toate чeле-л-aлte mînkъpĭ de kapne kape ле mînkъmȣ̆ totȣ̆ d'aȣna dȣпъ че aȣ̆ fostȣ̆ гъtite ла fokȣ̆; пȣmaĭ Kaлmȣчiĭ шi aлte naцiȣnĭ sълбatiче mъnînkȣ̆ kapne kpȣdъ. Dap fiindȣ̆ kъ албȣmenȣ feptȣ̆ шi înkieratȣ̆, nȣ e soлȣбiлȣ̆ în aпъ шi în opĭ че fлȣidȣ̆, d'aчeea tpeбȣia sъ pъmîe insoлȣбiлȣ̆ шi în fлȣidȣлȣ̆ stomakȣлȣĭ, dakъ natȣpa n'apȣ̆ fi datȣ̆ stomakȣлȣĭ nostpȣ ш'aлȣ̆ animaлeлopȣ̆

kapnivope o пȣtepe партikȣларъ a disoлва (toni) албȣmenȣ înkiегatȣ̆, kape intpъ întp'înселе; ачеastъ пȣtepe pezidъ întp'ȣnȣ̆ sȣkȣ̆ партikȣларȣ̆ пȣmitȣ̆ *sȣkȣ̆ rastpikȣ̆*. S'aȣ̆ fъkȣtȣ̆ пентpȣ ачеasta черкъpĭ foapte intepesante: aȣ̆ лȣatȣ̆ s. e. албȣшȣлȣ̆ de oȣ̆ ръskoптȣ̆ шi л'aȣ̆ пȣsȣ̆ întp'ȣnȣ̆ пахарȣ̆ kȣ апъ în kape aȣ̆ amestekatȣ̆ чева sȣkȣ̆ rastpikȣ̆ лȣatȣ̆ din stomakȣлȣ̆ ȣnȣĭ animaлȣ̆ kapnivopȣ̆ шi a пȣsȣ̆ пахарȣлȣ̆ întp'ȣnȣ̆ локȣ̆ kaлдȣ̆; neste kîte-ва ope aȣ̆ обсерватȣ̆ шi aȣ̆ възȣtȣ̆ kъ албȣшȣлȣ̆ s'a tonitȣ̆ шi s'a fъkȣtȣ̆ невъzȣtȣ̆. Astȣ̆-felȣ̆ s'aȣ̆ înkpedinцatȣ̆ kъ sȣkȣлȣ̆ rastpikȣ̆ este пpinчinȣлȣ̆ kape disoлвъ албȣшȣлȣ̆ kiapȣ̆ afapъ din stomakȣ̆; aшa în stomakȣ̆ este kaȣsa diцestiȣneĭ (mistȣipeĭ) бȣkateлopȣ̆ de kapnea kape o mînkъmȣ̆. Aшa dap пе kîndȣ̆ пîinea kape o mînkъmȣ̆ se skimбъ în гȣpa noastpъ în zaxapȣ̆ пpin akцiȣnea kimikъ a saлiвȣлȣĭ, kapnea se disoлвъ în stomakȣлȣ̆ nostpȣ пpin akцiȣnea ȣnȣĭ sȣkȣ̆ партikȣларȣ̆ kape esistъ akoлo шi kape sinгȣpȣ̆ este în stape a disoлва албȣmenȣлȣ̆ înkieгatȣ̆. Afapъ de amiлonȣ̆ (skpoбeaлъ) че'лȣ̆ пpiimȣ̆ în пîine шi de албȣmenȣ̆ че'лȣ̆ пpiimimȣ̆ în kapne, este шi ȣnȣ̆ aлȣ̆ tpeiлea felȣ̆ de alimentȣ̆ kape îлȣ̆ mînkъmȣ̆ maĭ totȣ̆ d'aȣna; ачеasta este гpъsimea. Nȣ este nічĭ ȣnȣ̆ попȣлȣ̆ kape sъ пȣ mъnînчe гpъsime. Ȣntȣ жoakъ ȣnȣ̆ poлȣ̆ mape în бȣkъtъpia fpanчezъ, sлъnina saȣ̆ ȣntȣpa de pîmъtopȣ̆ în чea ȣнгȣpeaskъ шi чepвiшȣлȣ̆ în чea tȣpчeaskъ. Чeлȣ̆ maĭ съpakȣ̆ din лȣme гътeшte бȣkateлe saлe kȣ вp'ȣnȣ̆ лȣkpȣ гpasȣ̆ шi kiapȣ̆ în timпȣлȣ̆ de postȣ̆, Бiсepika a пepmisȣ̆ ȣntȣлȣ̆-de-лemnȣ̆ saȣ̆ ȣлeiȣ, kъчĭ a шtiȣtȣ̆ kъ omȣлȣ̆ пȣ poate sъ esiste fъpъ гpъsime. Kîndȣ̆ съpmanȣлȣ̆ Ipлandezȣ̆ mъnînkъ în totȣ̆ timпȣлȣ̆ anȣлȣĭ пȣmaĭ kaptofĭ гoĭ, totȣ̆ mъnînkъ гpъsime, fiindȣ̆ kъ kaptofiĭ konpindȣ̆ întp'înшiĭ o kъtime mape de гpъsime. Aшa dap toцĭ oamenii mъnînkȣ̆ лȣkpȣpĭ гpase sȣб felȣpimĭ de fopme. Dap kȣmȣ̆ se ȣpmeazъ diцestiȣnea лȣkpȣpiлopȣ̆ гpase în kopпȣлȣ̆ animaлȣ̆? în вpeme че пе d'o пapte шtimȣ̆ kъ лȣkpȣpiлe гpase пȣ se disoлвȣ̆ în апъ шi пе de aлtъ пapte amȣ̆ zisȣ̆ maĭ sȣsȣ̆, ka o peгȣлъ цeнepaлъ, kъ пȣmaĭ лȣkpȣpiлe soлȣбiлe sîntȣ̆ în stape a пȣtpi ȣnȣ̆ kopпȣ̆ animaлȣ̆; че a fъkȣtȣ̆ natȣpa spe a pesoлва ачеastъ пpoблemъ?

Eatъ че a fъkȣtȣ̆ Natȣpa; ea s'a apъtatȣ̆ aічĭ ka kimistȣлȣ̆ чeлȣ̆ maĭ пepfektȣ̆; че faче kimistȣлȣ̆ kîndȣ̆ amestekъ ȣntȣлȣ̆ saȣ̆ гpъsimea kȣ апъ ka s'o disoлвe? Eлȣ̆ faче atȣnчĭ *sъпȣnȣ̆*; adikъ amestekъ ȣntȣлȣ̆ k'ȣnȣ̆ aлkaлi (лeшie saȣ̆ potasъ saȣ̆ sodъ), atȣnчĭ ȣntȣлȣ̆-de-лemnȣ̆, saȣ̆ гpъsimea, saȣ̆ seȣ, se kombinȣ̆ kȣ aлkaлĭ, skimбȣ̆ natȣpa лopȣ̆ шi devinȣ̆ o matepie soлȣбiлъ în апъ, adikъ съпȣnȣ̆; ȣnȣ̆ пpoчesȣ̆ anaлoгȣ̆ se ȣpmeazъ шi în kopпȣлȣ̆ animaлeлopȣ̆. Гъpsimea kape o mînkъmȣ̆ tpeчe nemistȣitъ пpin stomakȣ̆ шi intpъ aшa în intestine (maцe); akoлo, maĭ kȣ seamъ пe пaptea de sȣsȣ̆ a intestineлopȣ̆ (пȣmitъ duodenum), se вapsъ dȣoъ sȣkȣpĭ, adikъ вiлȣлȣ̆ saȣ̆ veninȣлȣ̆ пpovenindȣ̆ din fikatȣ̆ шi ȣnȣ̆ aлtȣ̆ sȣkȣ̆ пȣmitȣ̆ *pankpeatikȣ̆*, kape konлȣkpîndȣ̆ amîndoъ, skimбȣ̆ гpesimea în съпȣnȣ̆ întokmaĭ ka лeшiea. Akȣmȣ̆ Natȣpa a ажȣnsȣ̆ лa skoпȣлȣ̆ eĭ, kъчĭ съпȣnȣлȣ̆ este soлȣбiлȣ̆ în апъ, пpin ȣpmape шi în fлȣiziĭ kopпȣлȣĭ. Eatъ mipakȣлȣлȣ̆ че se ȣpmeazъ în toate ziлeлe în kopпȣлȣ̆ nostpȣ шi înkъ fъpъ шtipea noastpъ! Пîinea în гȣpъ-ne se skimбъ din skpoбeaлъ în zaxapȣ̆, албȣmenȣлȣ̆ шi fiбpinȣлȣ̆ kъpneĭ se desoлвȣ̆ în stomakȣ̆, шi гpъsimea kape amȣ̆ mînkat'o se faче съпȣnȣ̆ în intestineлe (duodenum) noastpe!

În ачeste tpeĭ sȣбstanцe, adikъ în amiлonȣ̆ (skpoбeaлъ), албȣmenȣ̆ шi гpъsime, sîntȣ̆ konpinse toate aлimenteлe noastpe. Poate sъ пe întpeбe чine-ва, dap în че katiгopie intpъ poameлe шi maĭ toate zapzavatȣpiлe kape лe mînkъmȣ̆? Kъчĭ eлe пȣ konpindȣ̆ nічĭ amiлonȣ̆, nічĭ албȣmenȣ̆, nічĭ гpъsime. Noĭ pъspȣndemȣ̆, kъ zapzavatȣpiлe шi poameлe пȣ sîntȣ̆ întp'adeвъpȣ̆ вp'ȣnȣ̆ пȣtpimîntȣ̆, чi пȣmaĭ niшte matepiĭ komбȣstiбiлe пentpȣ kopпȣлȣ̆ nostpȣ spe a manцine kълdȣpa neчesapie вieцeĭ. Ka sъ înцeлeaгъ лektopȣлȣ̆ maĭ вine ачeastъ espesiȣne, tpeбȣe sъ'ĭ adȣчemȣ̆ aminte чeea че amȣ̆ zisȣ̆ aлtъdatъ adikъ: kъ вiaцa ȣnȣĭ kopпȣ̆ însȣfleцitȣ̆ seamъnъ întokmaĭ kȣ fokȣлȣ̆ kape apde пe

ватръ. Dakъ nȣ вомȣ пȣne лemne din kîndȣ în kîndȣ, kîtȣ de вine sъ тpaгъ вatpa, fokȣлȣ se stinцe, ши iapъшї dakъ astȣпъmȣ komȣnikaцiȣnea aepȣлȣї din ватръ, fokȣлȣ iap se stinцe. Аша este ши ла kopпȣлȣ animaлȣ viȣ kîndȣ її astȣпъ чine-ва пasȣлȣ ши гȣpa, saȣ din kontpa, kîndȣ pesȣfлapea se ȣpmeazъ вine, ши npin ȣpmape konsȣmaцiȣnea kopпȣлȣї npintp'aчestȣ aktȣ viтaлȣ se ȣpmeazъ мepeȣ, пе kîndȣ пе d'aлтъ пapte nȣ пȣnemȣ în kopпȣ matepiї nȣoї komвȣstiвiлe spe a manцine aktȣлȣ pesnipaцiȣneї, atȣnчї negpeшitȣ kъ пȣtepea vieцeї se slъвeшte din че în че maї mȣлtȣ пînъ че se stinцe, întokmaї npekȣmȣ fokȣлȣ din ватръ se slъвeшte ши se stinцe kîndȣ nȣ пȣnemȣ întp'însȣлȣ matepiї komвȣstiвiлe nȣoї kape manцinȣ npoчesȣлȣ apdepeї. Dap în npoчesȣлȣ aчesta, nȣmaї matepiiлe kape konpindȣ mȣлцї kъpвȣnї ши Idpoцenȣ sîntȣ kanaвiлe a manцine aktȣлȣ pesnepaцiȣneї, în kape aчeste dȣoъ gaze жokȣ ȣnȣ poлȣ foapte mape (kъчї kapвonȣлȣ komвinîndȣ-se kȣ Oksiцenȣлȣ aepȣлȣї kape intpъ în плъmînї, fopmeazъ aчidȣ kapвonikȣ ши вanopї de anъ kape amîndoъ esȣ neînчetatȣ din плъmînї npin esaлaцiȣne). Аceste matepiї sîntȣ tokmaї aчeлea че se konpindȣ în пoame ши zapzaвatȣpї, npekȣmȣ ши în гpъsime ши лȣkpȣpiлe snїptȣoase. Аceste matepiї sepвȣ dap spe a fopma în плъmînї gazȣлȣ aчidȣ kapвonikȣ ши вanopї de anъ ka sъ se пoatъ manцine aktȣлȣ pesnipaцiȣneї, ши kȣ dînsȣлȣ gpadȣлȣ kълdȣpeї neчesapie nentpȣ viaцa animaлeлopȣ kȣ sînцe kaлdȣ: npekȣmȣ sîntemȣ noї oamenii.

Аceastъ esnoziцiȣne ne va esnлika ȣneлe fenomene foapte intepesante în viaцa omȣлȣї în difepiteлe saлe sitȣaцiȣnї ши aлe difepiteлopȣ naцiȣnї че лokȣeskȣ în difepite kлime aлe глoвȣлȣї. Fie-kape din noї шtie, kъ вapa omȣлȣ mъnînkъ maї пȣцinȣ de kîtȣ iapna; de че aчeasta? fiindȣ kъ iapna o пapte din matepiiлe aлimentape че intpȣ în kopпȣлȣ nostpȣ, sîntȣ întpeвȣinцate spe a manцine kълdȣpa kopпȣлȣї npin pesnipaцiȣne, пе kîndȣ чeлe-л-aлte пъpцї devinȣ sînцe ши пе nȣtpeskȣ kopпȣлȣ. Iap вapa kîndȣ e destȣлȣ kaлdȣ afapъ, npin ȣpmape nȣ maї e tpeвȣinцъ de aлte matepiї intepne aлe kopпȣлȣї spe a manцine kълdȣpa лȣї neчesapie, de aчeea maї toate matepiiлe aлimentape kape лe mînkъmȣ вapa, sîntȣ întpeвȣinцate nentpȣ adeвъpata nȣtpipe a kopпȣлȣї nostpȣ; de aчeea o mînkape maї пȣцinȣ sȣвstanцiaлъ вapa, foлoseшte kopпȣлȣї întokmaї ka mȣлte mînkъpї iapna. Аchaсta o шtiȣ ши veтepinapiї kape zikȣ: dakъ va чine-va sъ îngpaшe iapna вoiї ши kaiї kȣ пȣцinъ mînkape, sъ'ї цie întp'ȣnȣ гpaждȣ kaлdȣ: kъчї kълdȣpa гpaждȣлȣї komnлekteazъ пînъ ла oape-kape gpadȣ kълdȣpa viтaлъ чepȣтъ nentpȣ manцinepea vieцeї aчestopȣ animaлe, npin ȣpmape totȣ nȣtpimîntȣлȣ лȣatȣ de aчeste animaлe, este întpeвȣinцatȣ atȣnчї nȣmaї nentpȣ îngpъшapea лopȣ. Din kaȣsa aчeasta sъpaчiї sîntȣ iapna aша de nenopoчiцї, kъчї ne avîndȣ вestminte kaлde, stomakȣлȣ лopȣ чepe maї mȣлte matepiї aлimentape, ши пе kape ne avîndȣ-лe, se пpъпъdeskȣ de foame ши de fpiгȣ; aчeasta fopmezȣ ȣnȣ чepkȣ neîntpepȣntȣ de efekte pechinpoчe, de nenopoчipї ши sȣfepinцe. Nȣmaї ȣnȣ miжлokȣ eftinȣ, dap tepiвiлȣ în konsekȣenцeлe saлe pъmîne sîpmanȣлȣї spe a înkълzi kopпȣлȣ лȣї deвiлȣ ши desnoiatȣ de xaїne; adikъ eлȣ mepцe de se înkълzeшte пе din пъȣntpȣлȣ вindȣ ȣnȣ пaxapȣ de pakiȣ: pakiȣлȣ saȣ snїptȣлȣ e matepia чea maї вoгatъ în Idpoцenȣ, npin ȣpmape o kъtime mikъ de snїptȣ înkълzeшte npea вine kopпȣлȣ. Еatъ kȣmȣ sîpmanȣлȣ omȣ sȣsцine kopпȣлȣ sъȣ mizepaвiлȣ пе kostȣлȣ inteлiцenцeї saлe!

KOMȣNIKAЦIȣNЇ ШTIINЦIFIЧE MIЧЇ.

Пetpe fȣndate. În Англia ȣnȣ omȣ anȣme D. Adcock a гъsitȣ ȣnȣ mizлokȣ d'a fonda (topi) пetpeлe чeлe maї tapї, kiapȣ Базaлтȣлȣ ши a лe da fopmeлe плъkȣte întokmaї ka ла stikлeлe topite. D. Adcock topeшte akȣmȣ faцade întpeцї de kase de Базaлтȣ. Dap ши nentpȣ пaвaцiȣ (kaлdapîmȣ) ши пentpȣ чiлindpe de anedȣkte пoate sъ se îptpeвȣinцeze aчestȣ Базaлтȣ topitȣ kape dъ o masъ neagpъ лȣчitoape ka stikлa ши foapte fpȣmoasъ, ши este пътpȣnsъ kȣ вine лȣчitoape întokmaї ka Maлaxitȣ, вa înkъ kostъ nȣmaї 1/6 пapte din kostȣлȣ oвiчnȣitȣ aлȣ Maлaxitȣлȣї.

Tiпoгpaфia naцionaлъ a лȣї Iосеф Pomanов ши Komn.